

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE VICEPRESIDÈNCIA DE CULTURA, PATRIMONI I ESPORTS

3426

Incoació de l'expedient de declaració com a Bé d'Interès Cultural, amb categoria de Monument, del sistema hidràulic de la Font de Mestre Pere que transcorre pels termes municipals de Palma de Mallorca, Bunyola i Valldemossa

A la reunió del dia 29 de gener de 2013, la Comissió Insular de Patrimoni Històric, sobre l'expedient de referència va acordar, per unanimitat, el següent:

I. Incoar l'expedient de declaració com a bé d'interès cultural, amb categoria de monument, del sistema hidràulic de la font de Mestre Pere que transcorre pels termes municipals de Palma, Bunyola i Valldemossa, la descripció i la delimitació del qual figuren a l'informe tècnic de data 17 de gener de 2013, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

II. Suspendre la tramitació de les llicències municipals de parcel·lació, d'edificació o d'enderrocament en la zona afectada així com dels efectes de les llicències ja concedides. Qualsevol obra que calgui realitzar a l'immoble afectat per la incoació haurà de ser prèviament autoritzada per la Comissió Insular de Patrimoni Històric.

Aquesta suspensió dependrà de la resolució o de la caducitat del procediment.

Tot això de conformitat amb els punts 3 i 4 de l'article 8 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears.

L'acord de declaració s'haurà d'adoptar en el termini màxim de vint mesos comptadors des de la data d'iniciació del procediment. Caducat el procediment, no es podrà tornar a iniciar en els tres anys següents, llevat que ho demani el titular del bé, de conformitat amb l'article 10.6 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre PHIB.

III. Notificar aquesta resolució als interessats, als Ajuntaments de Palma, Bunyola i Valldemossa i al Govern de les Illes Balears.

IV. Publicar aquest acord d'incoació al Butlletí Oficial de les Illes Balears i al Butlletí Oficial de Estat i anotar-ho al Registre Insular de Béns d'Interès Cultural de Mallorca i comunicar-ho a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears perquè procedeixi a la seva anotació al Registre de Béns d'Interès Cultural de les Illes Balears i a la vegada comuniqui al Registre General de Béns d'Interès Cultural de l'Estat les inscripcions i anotacions que es realitzin.

El trasllat d'aquest acord es fa a reserva de l'aprovació de l'Acta.

Palma de Mallorca, 12 de febrer de 2013

La secretaria delegada suplent de la Comissió Insular de Patrimoni Històric

Serafina Munar Gregorio

ANNEX 1:

(Es publica com a annex un extracte de l'informe tècnic del tècnic de patrimoni etnològic, de dia 17 de gener de 2013. L'informe íntegre a què fa referència l'apartat I de l'acord d'incoació, consta a l'expedient administratiu núm. 23/2013. Aquest expedient es podrà consultar a les dependències del Servei de Patrimoni Històric (Pl. De l'Hospital, 4, 07012 de Palma) per aquells interessats en el procediment i que acreditin aquesta condició, d'acord amb el que disposa l'art. 31 i ss. de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, modificada per la Llei 4/1999, de 13 de gener).

1.- Dades sobre el bé objecte de la declaració.

Denominació: Sistema hidràulic de la font de Mestre Pere, o font de na Pere.

Denominació antiga: Font de Xilbar (Font de Mestre Pere)

Situació: L'ullal de la font es troba actualment dins la possessió de Sa Cabana des Frares, en el punt on acaba el camí de Passatemps, a la confluència dels límits dels termes municipals de Palma, Valldemossa i Bunyola (aproximadament a les coordenades 6° 20' 50'' est i 39° 39' 20'' nord, a una cota d'uns 98 metres sobre el nivell de la mar). La síquia connecta l'ullal de la font amb la ciutat de Palma.

Municipi: Palma.

Cronologia: La font de Mestre Pere té el seu origen en l'època islàmica, ja que apareix documentada el segle XIII al Llibre del Repartiment de Mallorca amb el nom de font de Xilbar.

Usos: Civil. En l'actualitat, té un aprofitament hidràulic, per a la irrigació.
Classificació del sòl: Majoritàriament rústic.
Propietat: Privada.
Protecció existent: Cap.
Categoria proposada: Bé d'Interès Cultural, amb categoria de monument.

2.- Descripció.

El bé objecte del present expedient constitueix un sistema hidràulic on l'aigua és impulsada per la força de la gravetat, gràcies al pendent de les síquies. El manteniment d'aquest pendent (entorn al dos per mil) motiva que per salvar l'irregular orografia del terreny, hi hagi trams subterranis, trams en superfície i trams elevats la qual cosa es reflecteix en diferents solucions d'enginyeria (síquies, aqüeductes, sifons...).

Es tracta d'una síquia que transitava fonamentalment descoberta.

És inherent a la construcció de la síquia la creació d'un àmbit de servitud de pas del siquier per accedir a la pròpia síquia, als mecanismes de regulació del pas de l'aigua i per fer possible la neteja i el manteniment del sistema hidràulic.

Trams i Elements del sistema:

a.- L'ullal de la font

La font de Mestre Pere sorgeix en una vessant del terreny conformant una bassa o prat. Es tracta d'un manantial càrstic, de descàrrega brusca, de cabals gairebé nuls a l'estiu.

b.- Les síquies

A partir de la font, la síquia discorre resseguint un torrentó, per les finques de Sa Cabana des Frares i Son Bibiloni. Hi ha dues síquies, una petita, serveix per canalitzar una primera distribució regular de l'aigua; la segona síquia, més gran, anomenada Sa Cuixera, serveix per continuar la distribució de l'aigua i per drenar el cabal que raja de la font; el sobrant arriba per un torrentó al torrent Gros. Des d'aquest ramal principal surten, a ambdós costats, diversos ramals secundaris. El de major longitud correspon al que travessa la carretera de Sóller i passa per Son Serra, travessa el torrent de Bunyola i arriba als safareigs de Son Reus, continua per Son Reus i arriba al safareig de Son Frau, ja en el terme municipal de Marratxí.

A principis del XVII, de resultes de la concessió sobre les aigües sobrants, es construeix en el mateix torrent un aqüeducte per tal de possibilitar el pas de l'aigua d'un costat a l'altre del torrent i conduir-la pel traçat, que també es construeix, de la nova síquia, la síquia dita de na Cerdana.

Al final de l'aqüeducte, es fa una construcció, una caseta amb comportes, sa Cantimplori, la funció de la qual serà la d'un sífó, regulador del cabal d'aigua que circularà per la síquia que segueix a continuació. Sa Cantimplori marca l'inici de la síquia de na Cerdana. El recorregut de la síquia passa per les finques de ca n'Escafi, Can Cona, travessa el camí del Destre i un poc més envant la carretera de Sóller.

c.- Altres elements

A més de les síquies hi ha diversos elements que completen la riquesa patrimonial d'aquest sistema. Són esmentables dues casetes de comportes, la primera a l'inici del sistema, poc més avall de la font, i la darrera coneguda com sa Cantimplori, a sobre del Torrent Gros, al final de la síquia de Mestre Pere. Hi ha també algun aljub dins sa Cabana des Frares i diversos safareigs (Son Reus, sa Cabana des Frares, etc). S'han de destacar també els tres aqüeductes existents, a sa Cantimplori, a les proximitats del camí de Passatemps, i al ramal de Son Reus.

3.- Memòria històrica del bé.

La font de Mestre Pere apareix citada al Llibre del Repartiment, amb la denominació de font de Xilbar, fet que permet afirmar que el seu aprofitament es remunta a l'època islàmica. Tot i que l'alqueria de Xilbar ha estat identificada amb Son Térmens, sembla ser que des del segle XIII el control de la font estigué estretament vinculat a la possessió de Son Bibiloni, propietat de la Cartoixa de Valldemossa des de la segona meitat del XVI fins a la desamortització de 1835. Del segle XIV al XVII se succeïren una sèrie de plets i sentències entre Son Térmens i Son Bibiloni, majoritàriament favorables a Son Bibiloni. En l'actualitat, la font es troba dins els terrenys de la possessió de Sa Cabana des Frares.

Entre els usos de l'aigua de la font de Mestre Pere, s'han d'esmentar l'aprofitament de la força de l'aigua, el regadiu i el consum humà. (L'Ajuntament de Palma té dret a aprofitar tots els excedents de la síquia).

Respecte a l'aprofitament de la força de l'aigua, aquest es duia a terme a través dels molins. Al Llibre del Repartiment s'enumeren disset molins en relació a la font de Mestre Pere i al torrent Gros, tot i que en l'actualitat són de molt difícil localització.

Tanmateix, l'ús més important fou el de l'aprofitament de l'aigua per a regadiu, ja sigui procedent del cabal principal de la font o de l'aigua sobrant.

La percepció del cabal principal va evolucionar a través de l'adquisició o cessió dels drets d'ús d'aigua entre diverses propietats, especialment després de la subdivisió de les terres de Son Bibiloni arran de la desamortització. Així, des del segon terç del segle XIX es formà un nucli de possessions propietàries del cabal principal que eren les primeres en disposar de l'aigua, en tandes de distribució setmanal.

Finalment, des del 1998, l'empresa municipal Emaya capta aigua de la font de Mestre Pere per aprofitar-la per al subministrament de la ciutat.

En definitiva, podem afirmar que la font de Mestre Pere constituïa, juntament amb les aportacions més regulars i importants de la font de la Vila i de la font de na Bastera, la tercera font en importància per al subministrament històric d'aigua dins el terme municipal de Palma. A més, no sols subministrava aigua per regar o beure, sinó que era tot un referent col·lectiu.

4.- Proposta de delimitació del bé afectat.

La declaració de Bé d'Interès Cultural afecta a la font i a tota la s'quia de Mestre Pere. En el cas de la s'quia principal es considera que el BIC té una amplada de tres metres, comptats 1'5 a cada banda del centre de la s'quia. En el cas de les s'quies secundàries es considera que el BIC té una amplada d'un metre, comptats 0'5 a cada banda del centre de la s'quia

ENTORN DE PROTECCIÓ

S'ha delimitat un entorn de protecció que inclou les cases de les possessions de sa Cabana des Frares, Son Bunyola i Son Reus, a més dels elements del paisatge natural agrícola tradicional propi de les explotacions per on discorre el sistema hidràulic.

El BIC es dota d'un entorn de protecció suficientment ampli, que s'especifica a la cartografia adjunta i que en cap cas serà inferior als quatre metres a cada banda de les diverses s'quies.

5.- Informe sobre l'estat de conservació del bé.

La part de la s'quia corresponent a la font de Mestre Pere es conserva en bon estat i en funcionament, essent utilitzada tant per part de les possessions més properes com per l'empresa municipal Emaya a partir de la captació d'aigua de l'aquífer que es va fer l'any 1998 per tal de destinar-la a l'abastament urbà.

El conjunt de l'aqüeducte i Sa Cantimplori està en desús i mancat de manteniment.

6.- Criteris d'intervenció

Pel que fa als criteris d'intervenció cal distingir el monument del seu entorn de protecció.

a) En el cas del monument pròpiament dit, és dir, la franja que compren la font i la s'quia (3 metres) en el cas del ramal principal, o l'àrea d'un metre en el cas dels ramals secundaris, els criteris d'intervenció s'atendran al que diu l'article 41 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears.

Es prohibeix la col·locació de canonades de qualsevol tipus de material a l'interior de les s'quies. En cas de necessitat d'instal·lació de canonades, es podrà autoritzar soterrar aquestes canonades dins l'entorn de protecció.

Les s'quies no es podran cobrir ni reblir amb qualsevol material o construcció. Pel que fa als safareigs senyalats a la cartografia adjunta, es prohibeix el seu enderrocament o cobriment i sols es permetran obres de manteniment destinades a l'emmagatzemament d'aigua.

b) En el cas de l'entorn de protecció del bé, és a dir, les dues franges laterals de quatre metres que flanquegen el monument en el cas del ramal principal, o les franges laterals d'un metre en el cas dels ramals secundaris, els criteris d'intervenció s'atendran al que diu el punt tercer de l'article 41 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears:

El volum, la tipologia, la morfologia i el cromatisme de les intervencions en els entorns de protecció dels béns immobles d'interès cultural no podran alterar el caràcter arquitectònic i paisatgístic de l'àrea ni pertorbar la visualització del bé. Així mateix, es prohibirà qualsevol moviment de terres que comporti una alteració greu de la geomorfologia i de la topografia del territori i qualsevol abocament d'escombreries, runes o deixalles.

Pel que fa als tancaments, es podran situar dins l'entorn de protecció del monument, però mai es podran col·locar dins l'àrea de definició del Bé d'Interès Cultural. Els tancaments s'hauran de fer amb barres de fusta i reixeta metàl·lica, que no impedeixen la contemplació de Bé.

La vàlua paisatgística de la zona declarada BIC i el seu entorn de protecció fa especialment necessari minimitzar qualsevol tipus d'actuació dins l'entorn de

protecció del BIC. La visualització del paisatge, originat a partir del sistema hidràulic és tan important com la contemplació del mateix sistema hidràulic. Així mateix, i pel que fa al camí de Passatemp, s'ha de mantenir el seu ferm actual, de terra, sense disposar-hi cap tipus de ciment o asfalt.

7.- Conclusions.

En conclusió, podem dir que el sistema hidràulic de la font de Mestre Pere, juntament amb el de la font de la Vila i el de na Bastera, constituïa la tercera font en importància per al subministrament històric d'aigua dins el terme de Palma.

De les característiques descrites, es desprèn que no es poden deixar de tenir en compte els valors històrics, etnològics i culturals d'aquest bé, contemplats a la llei 12/98, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, els quals fan que aquest element sigui mereixedor de la màxima protecció que atorga la citada llei, és a dir, la de Bé d'Interès Cultural.

D'entre les diferents categories que ofereix la llei, una vegada realitzats els estudis pertinents i segons la informació de la qual es disposa, entenem que la figura que millor s'ajusta a les característiques d'aquest element és la de Monument, tal i com apareix descrita als articles 5 i 6 d'aquesta llei.

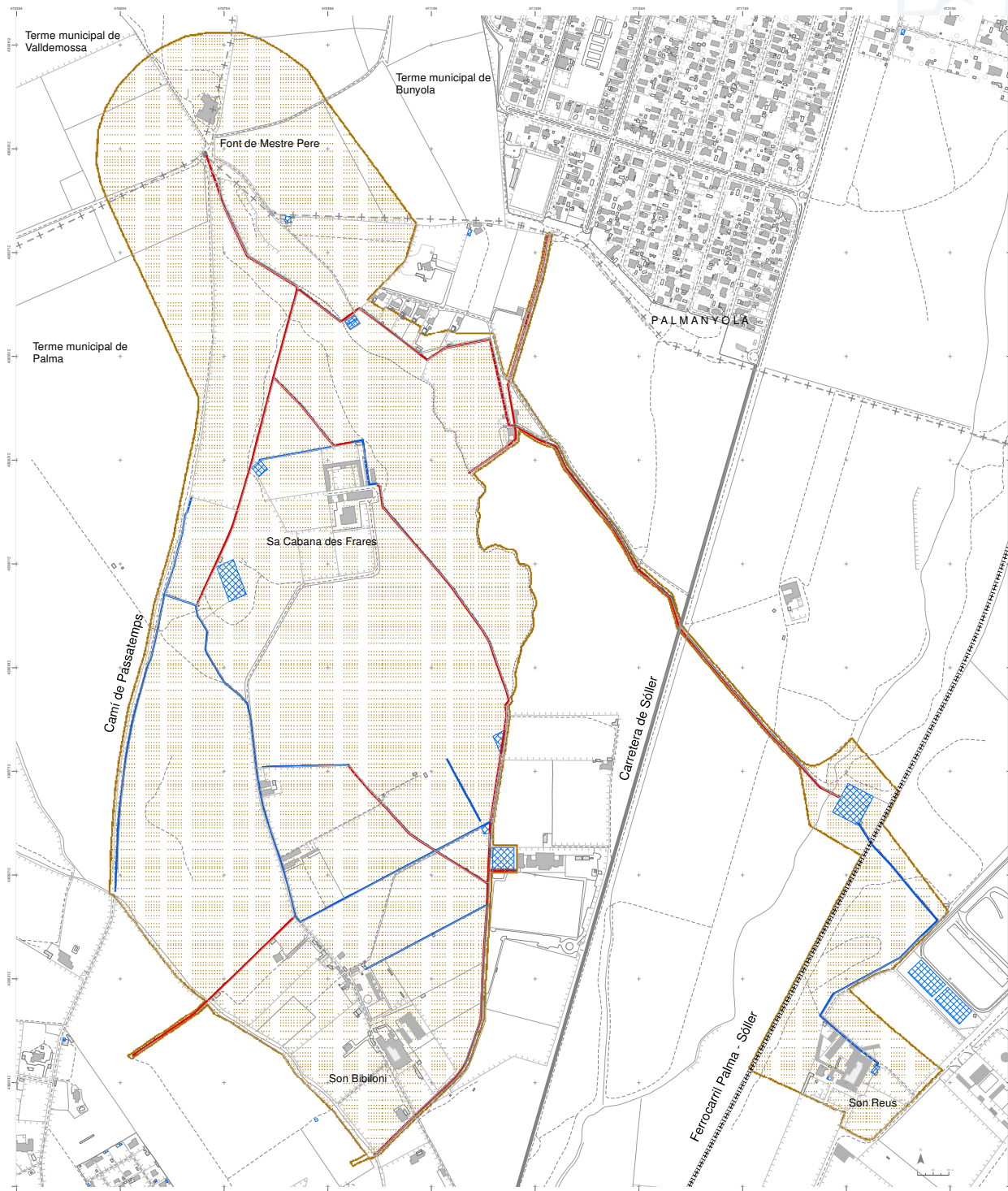
Així doncs, semblaria adient proposar la incoació de Bé d'Interès Cultural, amb categoria de monument, a favor del sistema hidràulic de la font de Mestre Pere amb la delimitació de BIC i d'entorn de protecció que figura a la documentació gràfica adjunta.

Per altra banda, s'ha considerat que les poques restes que es conserven de la s'quia de na Cerdana al Camí 140, al carretera Vella de Bunyola i al camí Nou no són susceptibles d'una declaració de Bé d'Interès Cultural. Tot i això es recomana la seva inclusió dins el catàleg municipal de Palma ja que el desenvolupament urbanístic de la ciutat amenaça la seva conservació.

ANNEX 2: **Planimetria.**

Delimitació del "Sistema hidràulic de la Font de Mestre Pere" - 17 gener 2013 - Exp. 23/2013

- Ramal principal. BIC 3m -1,5 m des del centre de la siquia.
- Ramal secundari. BIC 1m -0,5 m des del centre de la siquia.
- Entorn del sistema hidràulic de la Font de Mestre Pere
- Safareigs

